

SLOVENSKÉ
NÁRODNÉ
MÚZEUM

Tešíňka

Edícia
Zamerané
na predmet

Peter Rybárik

Edícia
Zamerané
na predmet

Tešíňka

Peter Rybárik

Slovenské národné múzeum
Bratislava 2026

Obsah

7	Predslov	48	Výroba tešíňky
9	Tešíňky	53	Cena tešíňky
13	Vznik kolieskovej zámky	54	Pozitíva a negatíva tešíňok
20	Mechanizmus kolieskovej zámky na tešíňkach	56	Tešíňka zo SNM – Múzea Červený Kameň
26	Prví tešíňski puškári a kurlandská zámka	62	Život tešíňky v múzeu
30	Načo sa tešíňka používala?	69	Doslov
35	Výzdoba tešíňok	70	Pramene a literatúra
42	Produkcia tešíňskych puškárov		
46	Tešínske prachovnice		

1. Tešínský zbraň zo zbierky Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň, evid. č. Z 0244. SNM – Múzeum Červený Kameň (P. Ševčík)

Predslov

L'ahká celopažbená lovecká guľovnica malého kalibru (predovka), typická štíhlou, zväčša inkrustovanou pažbou s ostro zalomeným krkom a trojhranným hlaviskom pripomínajúcim kopýtko. Vyrábaná bola od konca 16. do začiatku 18. storočia v oblasti Tešínskeho kniežatstva. Má kolieskovú zámku raného typu s hlavnou pružinou umiestnenou na vonkajšej strane zámkovej dosky.

Takto znie definícia ručnej palnej zbrane nazývanej tešínska, ktorej je venovaná táto publikácia. Tešínsky sa dnes nachádzajú v mnohých domácich i zahraničných zbierkach. Každé múzeum či súkromný zberateľ sú patrične hrdí, ak majú vo svojej zbierke čo i len jednu takúto unikátnu guľovnicu.

Vo fondoch slovenských múzeí je nám aktuálne známych sedem exemplárov, z ktorých tri sú v zbierke zbraní Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň (SNM – MČK). Práve jednu z týchto výnimočných zbraní sme sa rozhodli bližšie predstaviť. Čitateľ sa dozvie podrobnosti o období, mieste výroby a o výrobcoch, ako aj o konštrukcii a výzdobe tešínsok. Pozornosť sme venovali aj ich dobovému kontextu a použitiu. Neobídeme ani otázky týkajúce sa vzniku kolieskovej zámky. Podrobne si vysvetlíme jej mechanizmus, ktorý sa na tešínskach uplatnil, keďže jeho popis v slovenskej odbornej literatúre do súčasnosti chýbal. Napokon predstavíme a interpretujeme pôvod výnimočného exemplára tešínsky zo zbierky SNM – Múzea Červený Kameň aj s jeho osudmi.

Náš záujem napísať knihu na túto tému vzišiel zo spolupráce s poľskými kolegami, odborníkmi, ktorí sa zaoberajú históriou výroby týchto zbraní. SNM – Múzeum Červený Kameň bolo v roku 2023 poctené príležitosťou formálne podporiť kandidatúru posledného žijúceho tešínskeho puškára Jerzyho Wałga na cenu španielskej neziskovej organizácie Nadácia princeznej z Astúrie (Fundación Princesa de Asturias) v kategórii Umenie. Tešínske guľovnice sú totiž skutočne viac umeleckými predmetmi než zbraňami a v niektorých zahraničných múzeách sú aj prezentované v umeleckých zbierkach. Aj keď cena bola napokon udelená známej americkej herečke Meryl Streepovej, spoluprácu so zástupcami tešínskeho puškára Filipom Wróbelom a Patrycjou Szczechlou môžeme hodnotiť veľmi pozitívne, pretože sa stala hnacím motorom k výskumu tešínok v zbierke múzea a motiváciou prezentovať zozbierané informácie v tejto publikácii.

2. Tešínsky puškár Jerzy Wałga. M. Bielez-Sznepka